

УДК 321:329

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.50.28>

ІНСТИТУЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОСТКОМУНІСТИЧНИХ ПОЛІТИЧНИХ РЕЖИМІВ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА РОЗВИТКУ (ПОСТ)КОМУНІСТИЧНИХ ПАРТІЙ

Геннадій Шипунов

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
філософський факультет, кафедра теорії та історії політичної науки
вул. Університетська, 1, 79000, м. Львів, Україна*

У статті визначено та досліджено особливості ідеологічної та організаційної адаптації лівих, (пост)комуністичних, партій до нових суспільно-політичних та соціально-економічних умов, які склались у посткомуністичних країнах (Центральної, Східної Європи, колишнього СРСР) після розпаду Радянського Союзу. У цьому контексті обґрунтовано, що дослідження доктринального та організаційного розвитку партій в умовах перехідних типів політичних режимів країн Центральної та Східної Європи, республік колишнього СРСР має ґрунтуватись на з'ясуванні суті історичного типу політичного режиму, який передував та зумовлював специфіку демократичних перетворень, а також на визначенні результату цих трансформацій, або, іншими словами, змістових ознак існуючого типу політичного режиму, який був встановлений у результаті транзиту.

Доведено, що діапазон результатів ідеологічної модернізації, яка вже включена безпосередньо в новий (посткомуністичний) контекст розвитку міжнародного лівого руху, вкладається у проміжок, що з одного боку обмежений збереженням компартіями своєї ортодоксальної ідентичності, з позицій якої вони дають відповіді на нові виклики соціальної еволюції, а з іншого – повним переходом колишніх компартій на ідеологічні засади соціал-демократії. Також обґрунтовано, що організаційна модернізація після розпаду СРСР корелювала з пошуками компартіями нової ідеологічної ідентичності. Тому діапазон результатів цієї модернізації також вкладається у проміжок, що з одного боку обмежений збереженням відданості організаційним принципам демократичного централізму, а з іншого – повним переходом на організаційні засади діяльності соціал-демократичних партій.

Ключові слова: політичний режим, трансформація політичного режиму, інституційний дизайн, політичні режими країн Центральної та Східної Європи, політичні режими пострадянських країн, політична партія, ідеологія політичної партії, організаційна структура політичної партії.

Затяжна політична та економічна криза в СРСР, послаблення та делегітимізація його основних політичних інститутів (передусім комуністичної партії) як всередині самого радянського суспільства, так і в європейських країнах «соціалістичного табору», у яких вона до того ж відбувалась в контексті посилення боротьби антикомуністичних рухів за ліберально-демократичні реформи, спровокувала невідворотний, як виявилось, процес падіння у 1989 р. прорадянських політичних режимів в країнах Центральної та Східної Європи, розпад соціалістичного блоку та крах самого Радянського Союзу в 1991 р. У підсумку міжнародний лівий рух увійшов у кризову стадію своєї еволюції.

На цьому тлі комуністичні партії світу, а надто згаданих регіонів, опинились перед життєвою необхідністю дати адекватні відповіді на виклики нового етапу: в ідеологічному вимірі – як трансформувати свої основні ідеї й адаптувати їх до нового суспільно-політичного та соціально-економічного контексту. Тобто, іншими словами, як дистанціюватись від старого, провального та створити новий, привабливий ідеологічний проєкт адекватний

викликам сучасності. В організаційному вимірі – як змінити свою організаційну структуру, щоб або стати конкурентоздатними (досягати успіху на виборах і претендувати на отримання депутатських мандатів у регіональних та загальнодержавних представницьких органах) в умовах багатопартійної системи за демократичного політичного режиму; або ж знайти прийнятний формат ефективного функціонування в умовах формування нового авторитарного режиму.

Залежність ідеологічної та організаційної трансформації політичних партій у поставторитарних державах Центральної та Східної Європи, колишнього СРСР від типу попереднього політичного режиму – найпоширеніший варіант пояснення траєкторій та особливостей еволюції партій у зазначених регіонах. Згідно з цим підходом, сутнісні ознаки попереднього авторитарного режиму визначають національну специфіку основних параметрів перехідних процесів (транзиту), що, своєю чергою, впливає на формування інституційного дизайну поставторитарних країн загалом і характер партійної діяльності зокрема [6, с. 98]. Саме тому в цьому контексті, на нашу думку, необхідно опиратись на основні положення транзитологічної парадигми, яка дає змогу розглядати трансформацію типів політичного режиму як процес, що складається з чітко визначеної кількості етапів, які послідовно змінюють один одного, кожному з яких відповідають ті або інші зміни в структурі політичного режиму [1].

Крім того, важливе значення для осмислення траєкторій ідейно-інституційної еволюції політичних партій, у тім числі й лівих, на пострадянському просторі є з'ясування суті історичного типу політичного режиму, який передував та зумовлював специфіку демократичних перетворень, а також визначення результату цих трансформацій, або, іншими словами, змістових ознак існуючого типу політичного режиму, який був встановлений у результаті транзиту.

Тут показовою з методологічного погляду, на нашу думку, є концептуальна схема німецького вченого Г. Кітшеля, який виокремив три різновиди авторитарних комуністичних режимів, що існували у країнах Центральної та Східної Європи, зокрема й у республіках Радянського Союзу. Цю диференціацію він провів на основі таких критеріїв: 1) ступінь боротьби навколо вироблення політичного курсу всередині та за межами комуністичної партійної еліти; 2) наявність і рівень можливостей для артикуляції суспільної незгоди з партією; 3) ступінь бюрократичного професіоналізму (компетентність, дотримання норм, орієнтація на ефективність) або патронажу, корупції та кумівства як принципів функціонування державного апарату.

Перший тип режиму – патримоніальний комунізм – характеризувався низьким рівнем внутрішньоелітної боротьби та можливостей для артикуляції суспільного інтересу, а також незначним ступенем раціонально-бюрократичної інституціалізації. Такі режими опирались передусім на ієрархічні ланцюжки персональної залежності між керівниками державного апарату та їхнім оточенням на основі системи широкого патронажу та клієнтелістських мереж. Опозиція піддавалась жорсткому переслідуванню або була кооптована до системи патронажу. Саме через слабкість опозиції, за твердженням Г. Кітшеля, перехід від авторитарного правління тут зазвичай здійснювався засобом превентивних заходів, до яких вдавалась частина старої еліти, що дало їй змогу нав'язати свій варіант інституційного дизайну нового політичного режиму (насамперед сильну президентську владу та таку виборчу систему, яка зумовлює персоніфікацію політичної конкуренції та влади). Тож за таких умов транзиту шанси на програмну (ідеологічну) структурізацію партійної системи були слабкими, оскільки персоніфікація політичної конкуренції та відсутність тривалого політичного досвіду в антикомуністичних партій не давали можливості створити гідну

альтернативу пануючим політичним силам, що сформувалися навколо лівих посткомуністичних партій, які: фокусуються на економічному популізмі; наголошують на утвердженні сильної влади, законності та порядку, а також на необхідності усвідомлення національної самобутності; виявляють поблажливість до декомунізації та певну неприязнь до політичної демократизації. До цієї групи дослідник зачислив, зокрема, Сербію, Румунію, Болгарію, Росію, Білорусь та Україну [7, с. 452–453, с. 465].

Другий тип – бюрократично-авторитарний комунізм – позначився наявністю жорстких рамок міжелітної конкуренції та артикуляції суспільних інтересів за водночас високого рівня раціонально-бюрократичної інституціалізації. Тут законослухняна комуністична бюрократія виявилась нездатною до швидких превентивних заходів, що призвело до її повного розпаду в умовах кризи комуністичної системи. Це означало, що стара еліта не стала одним із суб'єктів творення інституційного дизайну нового режиму. Тож ліберально-демократична опозиція в процесі переходу обрала політичні інститути, які деперсоналізували владу – парламентську систему правління та пропорційно-спискову виборчу систему. За таких умов потенціал програмної структуризації партійної конкуренції виявився досить високим, унаслідок чого можна було провести чітке розмежування між прихильниками ринкової економіки та популістами, які можуть отримувати широку народну підтримку в періоди економічних криз. До цієї групи Г. Кітшельт зачислив колишню НДР, Чехію та Словаччину [7, с. 453, с. 465].

Третій тип – національно-консенсусний комунізм – характеризувався наявністю досить широких рамок (на середньому рівні) міжелітної боротьби та артикуляції суспільних інтересів, а також порівняно розвинутим бюрократичним професіоналізмом. Особливістю цих режимів було те, що комуністична еліта, апелюючи до бажання суспільства зберегти національну автономію від радянської гегемонії, йшла на укладення політичних та економічних компромісів з внутрішньою опозиційною елітою, яка опиралась на міжвоєнний політичний досвід і католицьку церкву. По суті, комуністична еліта надавала певні можливості для міжелітної конкуренції й артикуляції інтересів в обмін на прийняття базових параметрів функціонування існуючої системи. Тому інституційний дизайн нового режиму був сформований у перехідний період унаслідок переговорів та укладення компромісів між старою елітою та опозицією щодо утвердження так званих змішаних демократичних інститутів, які поєднували елементи, що персоналізували та деперсоніфікували політичну владу (наприклад, семіпрезидентська система правління та змішані виборчі системи). За таких умов програмна структуризація партійної системи виявилась не такою чіткою, як у країнах-спадкоємницях бюрократично-авторитарного типу комуністичного режиму. Йдеться про формування трьох основних партійних центрів. По-перше, це соціалісти та ліберали, які мають спільні позиції у питаннях соціального лібертаріанства та космополітизму, але, водночас, ідеологічно розходяться в економічних проблемах. По-друге, це християнсько-національно-авторитарний центр, партії якого поєднують прихильність до ринкової економіки з популістичними гаслами, проте відстоюють ідеї соціального авторитаризму та традиціоналізму. До цієї групи науковець зачислив Польщу, Угорщину, Словенію та Хорватію, а також як «межові випадки» – Естонію, Латвію та Литву [7, с. 453, с. 465].

На наш погляд, дослідницька логіка, яка є основою концептуальної схеми Г. Кітшельта, може бути застосована не тільки для визначення загальних закономірностей розвитку політичних партій і партійних систем у поставоритарних країнах Центральної та Східної Європи, держав пострадянського простору, а й для з'ясування специфіки та траєкторій ідейно-інституційної еволюції лівих, зокрема й (пост)комуністичних, політичних партій у згаданих регіонах.

Саме на цьому аспекті зосереджують увагу американські дослідники С. Гантінгтон та Дж. Т. Ішияма. Оригінальність їхніх підходів, на нашу думку, полягає у тому, що одним із чинників, який певною мірою може впливати на ймовірність формування певного організаційного типу «партій-наступниць комуністичних»¹ (*communist successor parties*), є особливості організаційної трансформації кожної такої партії, яка, своєю чергою, залежить від характеру попереднього типу авторитарного режиму. С. Гантінгтон обґрунтував думку, що тип здійсненого організаційного переходу багато у чому був зумовлений внутрішньою боротьбою демократичних реформістів, лібералів і консерваторів у рамках правлячої комуністичної партії. Причому принциповими є базові позиції комуністичних лідерів щодо транзиту, громадської участі та політичної конкуренції [3, с. 585–589].

Опираючись на підхід С. Гантінгтона, Дж. Т. Ішияма з'ясував, як особлива організаційна трансформація кожної з «партій-наступниць комуністичних» на початкових етапах демократичного переходу залежала від того, яка з тенденцій – консервативна, ліберальна чи демократично-реформістська – взяла гору в процесі внутрішньої перебудови партійного керівництва. За його твердженням, з початком демократичних перетворень і ухваленням рішення про проведення перших конкурентних виборів компартії постали перед проблемою свого політичного виживання та забезпечення конкурентоздатності. Головне питання, яке виникло всередині партій у цьому контексті, наскільки вони здатні порвати з минулим і відкоригувати свої ідеологічні програми. Саме варіанти вирішення цього питання задали напрями подальшого розвитку політичних сил, які стали наступницями правлячих за попереднього режиму комуністичних партій [4, с. 149].

Якщо у партії домінували консерватори, які позитивно оцінювали попередній комуністичний режим і розглядали демократичну конкуренцію як частину політичної боротьби між буржуазією та пролетаріатом, капіталізмом і соціалізмом, то вони прагнули відновити в її межах соціалістичний світогляд та повернутися до марксистсько-ленінських норм демократичного централізму.

На противагу консерваторам ліберали розглядали минулий режим загалом негативно. Проте вони не були готові повністю засудити його, тому що зазвичай обіймали там високі державні посади. Тож, тотально засуджуючи комуністичний режим, вони б засуджували і себе. Ліберали виступали за впорядковану демократичну конкуренцію та не відкидали можливості переходу до соціалізму демократичним способом. Якщо вони домінували у партії, то в процесі організаційної розбудови прагнули реалізувати принципи єврокомунізму, зберігаючи прихильність до інтересів робітників і селян, а також послідовно забезпечуючи в її межах дисципліну й ідеологічну згуртованість.

Демократичні реформатори намагались реалізувати так звану «соціал-демократичну» стратегію, в основі якої лежав повний розрив з минулим під гаслом «шляху назад немає». Це було пов'язано, зокрема, з тим, що вони здебільшого не обіймали високих державних посад за старого режиму та стали членами комуністичної партії незадовго до кінця комуністичного правління. Тому їхнє домінування в партії означало відмову від ідеології марксизму-ленінізму, забезпечення всеохоплюючого внутрішньопартійного плюралізму, а також розширення соціальної бази партії (вихід за межі представництва інтересів робітників і селян) [4, с. 149].

Отже, реагуючи на згадані виклики, пов'язані з глобальною кризою лівого руху, (пост)комуністичні політичні партії обрали різні стратегії адаптації до нових суспільно-політичних

¹ Партії, які стали головними спадкоємницями (успадкували більшість ресурсів та особистого складу) тих партій, що були правлячими за комуністичних режимів [2, с. 3].

і соціально-економічних умов, які визначили відмінні напрями їхньої ідеологічної та організаційної еволюції. Зокрема, Дж. Т. Ішіяма та угорський дослідник А. Бозоки, виокремили три основні варіанти адаптації «партій-наступниць комуністичних»: по-перше, стратегія лівого відступу (збереження відданості марксистським традиціям, зокрема, заперечення вільного ринку, протидія впливу Заходу та прийняття статусу антисистемної опозиційної партії); по-друге, стратегія прагматичної реформи (дистанціювання від «догматичного марксизму» та розвиток партії за зразком європейських соціал-демократів, тобто як партії експертів, технократів і прагматиків); по-третє, національно-патріотична стратегія (з одного боку, вона охоплює елементи першої стратегії (заперечення вільного ринку та протидія впливу Заходу), а з іншого – відданість марксизму-ленінізму поєднується тут з: критичним переосмисленням радянського (комуністичного) минулого для визначення винних у спотворенні марксизму-ленінізму («опортуністів») та розвалі соціалістичної системи; зверненням до націонал-патріотичної тематики, зокрема до необхідності збереження національної культури та традицій від «ворожого» впливу Заходу).

Варіанти ідеологічного й організаційного розвитку згаданих партій залежно від обраної ними стратегії науковці розташовують у двох вимірах за допомогою двох шкал. Перший вимір формує рух партій від комунізму до соціал-демократії. Сукупність його результатів представлена на шкалі, яка з одного боку обмежена реформованими партіями (перетворились на «прагматичні партії реформ»), а з іншого – нерформованими партіями (зберегли ортодоксальну комуністичну ідентичність). Реформовані партії – це колишні комуністичні партії, які відмовились від засадничих положень комуністичної ідеології (класова боротьба, революція, диктатура пролетаріату, заперечення приватної власності та вільного ринку) та змістились вправо, на помірковано-ліві позиції.

Другий вимір формує рух партій від інтернаціоналізму до націоналізму. Сукупність його результатів представлена на шкалі, яка з одного боку обмежена трансмутованими партіями, а з іншого – нетрансмутованими партіями. Ця шкала відображає те, у якому ступені партії, порушивши ліві традиції, здійснили правий (націоналістичний) поворот у власній ідеології для адаптації до політичних змін у своїх країнах. Трансмутовані партії – це колишні комуністичні партії, які відійшли від лівої традиції та включили до своїх програм елементи правої ідеології (культурний націоналізм та антизахідну риторику).

На підставі обрання партіями тих чи інших стратегій, а також різних варіантів їхнього поєднання Дж. Т. Ішіяма та А. Бозоки виокремлюють чотири основні типи (пост)комуністичних партій: по-перше, ортодоксальні комуністи (нерформовані та нетрансмутовані партії); по-друге, модернізовані, соціал-демократичні партії (реформовані та нетрансмутовані); по-третє, націонал-комуністичні партії (нерформовані та трансмутовані); по-четверте, націоналістичні соціалістичні, популістські партії (реформовані та трансмутовані). Ця модель, за твердженням науковців, є значною мірою ідеалтиповою, а отже, у реальному політичному житті можуть розвиватись різні «проміжні випадки» [2, с. 4–8].

Схожий методологічний підхід у контексті аналізу ідейно-інституційного розвитку сучасних європейських крайньо лівих політичних партій запропонував британський вчений Л. Марч. Крайньо лівими науковець називає ті партії, що визначають власну позицію не просто як зліва від соціал-демократії (яку вони вважають недостатньо лівою або зовсім не лівою), а саме як ліву. Причому він виокремлює два основні типи крайньо лівих партій: радикальні ліві (прагнуть докорінно змінити капіталістичну систему, але водночас декларують свою прихильність реформам, партисипаторній демократії та правам людини; їхній антикапіталізм є опозицією до неоліберальної моделі глобалізованого капіталізму, але вони не відкидають повністю ринкову модель, а є прихильниками змішаної економіки)

та екстремальні ліві (більш вороже налаштовані щодо ліберальної демократії; засуджують компроміси з «буржуазними» політичними силами, у тім числі з соціал-демократами; націлені на позапарламентську боротьбу; та є послідовними антикапіталістами, однозначно виступаючи проти ринкової економіки) [9, с. 3].

За словами Л. Марча, спільною метою згаданих партій, починаючи з 1989 р., стало вироблення та розвиток моделі «національно аутентичного соціалізму», звернення до неї як до нового ідеологічного орієнтиру в контексті здійснення практичної політичної діяльності [9, с. 5]. Іншими словами, ці партії вдалися до пошуку нових ідентичностей, які б дали їм змогу відновити власну внутрішньополітичну легітимність, підкреслити належність до національного соціалістичного спадку, а отже, дистанціюватися від ідентифікації з провальним ідеологічним проектом [8, с. 394–395].

Тож він виділив шість основних адаптаційних стратегій, до яких звернулись європейські крайньо ліві політичні партії після краху системи «реального соціалізму» та розпаду СРСР. По-перше, повна відмова від «комуністичного» лейбл. Це стосувалось не тільки перейменування партій, а означало передусім власне ідеологічне перевизначення як некомуністичних радикальних лівих партій. По-друге, трансформація у повноцінні соціал-демократичні партії. По-третє, трансформація у націонал-популістичні партії. По-четверте, припинення незалежного політичного існування та перетворення або на учасників широких коаліцій демократичної соціалістичної орієнтації, або на молодших партнерів соціал-демократичних партій, з якими вони формують спільні списки на виборах. По-п'яте, припинення незалежного політичного існування внаслідок входження або до посткомуністичних коаліцій політичних сил різного ідеологічного спрямування, або до так званих «широких лівих партій» – постійних коаліцій різних крайньо лівих політичних сил. По-шосте, збереження старої ідеологічної ідентичності та назви за поступового входження і адаптації до нової політичної системи.

За твердженням науковця, для більшості європейських крайньо лівих партій (за винятком країн Східної Європи та Італії) логічнішою виявилась стратегія зі збереження елементів радикальної ідентичності та дистанціювання від соціал-демократії, оскільки соціал-демократична трансформація означала для них саморуйнування. Крім того, здебільшого, особливо там, де «нові ліві» політичні партії не існували або були слабкими, а постматеріальна орієнтація виборців є досить сильною, найуспішнішим варіантом «виходу із комунізму» виявилась «нова ліва» стратегія (зосередження уваги на постматеріальних питаннях – захист навколишнього середовища, прав жінок, національних і сексуальних меншин, розвиток прямої демократії тощо). Однак у країнах Східної Європи, де постматеріальна ідентичність виборців слабка, привабливішою стала популярність стратегія [9, с. 5–6].

Тож, залежно від обраної стратегії адаптації, Л. Марч виокремив п'ять типів європейських крайньо лівих партій. По-перше, консервативні комуністи (екстремальні ліві): визначають себе як марксистів-леніністів; дотримуються некритичного підходу до радянської спадщини; організують партії відповідно до ленінських принципів демократичного централізму; розглядають міжнародні відносини крізь призму «імперіалізму» та категорій «холодної війни»; а також звертаються до націоналістичного та популістичного дискурсу.

По-друге, реформовані комуністи (радикальні ліві): відкинули основні елементи радянського ідейно-організаційного проекту (зокрема, ленінізм і демократичний централізм, а також однозначно негативне сприйняття ринкової економіки) та прийняли деякі елементи «нової лівої» ідеології.

По-третє, демократичні соціалісти (належать головню до радикальних лівих, хоча можуть бути й екстремальними лівими): протиставляють себе як «тоталітарному» комунізму, так і «неоліберальній» соціал-демократії; повністю підтримують «новий лівий» політико-ідеологічний порядок денний (зокрема, фемінізм, енвайронменталізм і самоуправління); виступають за недогматичний та немарксистський соціалізм.

По-четверте, популістичні соціалісти (належать здебільшого до радикальних лівих, хоча можуть бути і екстремальними лівими): мають схоже з демократичними соціалістами ідеологічне ядро, але водночас вони поєднують це з антиелітарними (антиістеблішментськими) закликами та акцентом на ідентичність (регіоналізм і націоналізм), а не на класові проблеми. Тому це робить їхню ідеологію еkleктичною.

По-п'яте, соціальні популісти (радикальні ліві): найбільш наближені до класичних популістських партій з домінуючим персональним керівництвом, досить слабкою організацією та еkleктичною ідеологією, яка, поєднуючи ліві та праві теми, основним об'єктом критики робить правлячу еліту. Однак, за твердженням Л. Марча, крайні ліві не визнають більшість таких партій лівими, оскільки багато з них або не є послідовно антикапіталістичними та радикальними, або є лише тимчасовими «флеш-партіями» без довготривалого національного представництва [9, с. 3–5].

Отже, крах системи «реального соціалізму» і розпад СРСР зумовили глобальну кризу лівого руху, а отже, змусили компартії вдатися до пошуків нової ідеологічної ідентичності та принципів організаційної структури для ефективної адаптації до нової суспільно-політичної та соціально-економічної реальності. Тож діапазон результатів згаданої ідеологічної модернізації, яка вже включена безпосередньо в новий (посткомуністичний) контекст розвитку міжнародного лівого руху, вкладається у проміжок, що з одного боку обмежений збереженням компартіями своєї ортодоксальної ідентичності, з позицій якої вони дають відповіді на нові виклики соціальної еволюції, а з іншого – повним переходом колишніх компартій на ідеологічні засади соціал-демократії. Крім того, лібералізація та демократизація політичного режиму в СРСР за М. Горбачова призвела до максимального за весь час існування КПРС розширення внутрішньопартійної демократії, падіння влади партноменклатури та утвердження внутрішньопартійного режиму демократичного централізму. Втрата КПРС організаційного контролю над європейськими комуністичними (робітничими) партіями створила для них широкі можливості з організаційної модернізації у напрямі посилення внутрішньопартійної демократії. Згадана організаційна модернізація після розпаду СРСР корелювала з пошуками компартіями нової ідеологічної ідентичності. Тому діапазон результатів цієї модернізації також вкладається у проміжок, що з одного боку обмежений збереженням відданості ленінським організаційним принципам демократичного централізму, а з іншого – повним переходом на організаційні засади діяльності соціал-демократичних партій.

Список використаної літератури

1. Шипунов Г. Концептуальні засади транзитологічної парадигми: історія становлення. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2012. Вип. 2. С. 103–114.
2. Bozoki A., Ishiyama J. T. Introduction and Theoretical Frameworks. *Communist Successor Parties of Central and Eastern Europe* / A. Bozoki and J. T. Ishiyama (eds.). New York : M. E. Sharpe, 2002. P. 3–13.
3. Huntington S. How Countries Democratize. *Political Science Quarterly*. Winter 1991–1992. Vol. 106, Issue 4. P. 579–616.

4. Ishiyama J. T. Communist Parties in Transition: Structures, Leaders, and Processes of Democratization in Eastern Europe. *Comparative Politics*. 1995. Vol. 27, Issue 2. P. 147–166.
5. Ishiyama J. T. The Sickie or the Rose? : Previous Regime Types and the Evolution of the Ex-Communist Parties in Post-Communist Politics. *Comparative Political Studies*. 1997. Vol. 30, Issue 3. P. 299–330.
6. Ishiyama J. T. The Communist Successor Parties and Party Organizational Development in Post-Communist Politics. *Political Research Quarterly*. 1999. Vol. 52, Issue 1. P. 87–112.
7. Kitschelt H. Formation of Party Cleavages in Post-Communist Democracies: Theoretical Propositions. *Party Politics*. 1995. Vol. 1, Issue 4. P. 447–472.
8. Mahr A., Nagle J. Resurrection of the Successors Parties and Democratization in East-Central Europe. *Communist and Post-Communist Studies*. 1995. Vol. 28, Issue 4. P. 393–409.
9. March L. Contemporary Far Left Parties in Europe. From Marxism to the Mainstream? *International Policy Analysis*. Berlin : Friedrich-Ebert-Stiftung, 2008. P. 1–20.
10. March L. Radical Left Parties in Europe. New York : Routledge, 2011. 288 p.

INSTITUTIONAL FEATURES OF THE POST-COMMUNIST POLITICAL REGIMES AS DEVELOPMENT DETERMINANTS OF (POST-) COMMUNIST PARTIES

Hennadii Shypunov

*Ivan Franko National University of Lviv,
Faculty of Philosophy, Department of Theory and History of Political Science
Universytetska str., 1, 79000, Lviv, Ukraine*

The article identifies and examines the peculiarities of the ideological and organizational adaptation of left-wing, (post-)communist, parties to the new socio-political and socio-economic conditions that have developed in post-communist countries (Central, Eastern Europe, the former USSR) after the collapse of the Soviet Union. In this context it is justified that the study of the doctrinal and organizational development of parties in the conditions of transitional types of political regimes in the countries of Central and Eastern Europe, the republics of the former USSR should be based on clarifying the essence of the historical type of political regime that preceded and determined the specifics of democratic transformations, as well as on determining the result of these transformations, or, in other words, the substantive features of the existing type of political regime, which was established as a result of the transit.

It is proved that the range of results of ideological modernization, which is already included directly in the new (post-communist) context of the development of the international left movement, is included in the interval, which is limited on the one hand by the preservation of the orthodox identity by the communist parties, from the positions of which they give answers to the new challenges of social evolution, and on the other hand – the complete transition of the former communist parties to the ideological foundations of social democracy. It is also substantiated that organizational modernization after the collapse of the USSR was correlated with the search for a new ideological identity by the communist parties. Therefore the range of results of this modernization is also included in the interval, which on the one hand is limited by the preservation of loyalty to the organizational principles of democratic centralism, and on the other – by a complete transition to the organizational principles of social democratic parties.

Key words: political regime, transformation of political regime, institutional design, political regimes of Central and Eastern European countries, political regimes of post-Soviet countries, political party, ideology of a political party, organizational structure of political party.